

стану. *Правова позиція*. 2023. № 3 (40). С. 170–174.

2. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав : Закон України від 15 березня 2022 року № 2125-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2125-20#n6>

3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14 квітня 2022 року № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2125-20#n6>

Юлія Лебедева

старший викладач кафедри

теорії держави та права

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО ЯК СКЛАДОВА РЕАЛІЗАЦІЇ РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Сурогатне материнство є багатогранним та дискусійним явищем у сучасному правовому середовищі, оскільки сприймається неоднозначно в суспільстві та наукових колах. Відповідно до визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я, сурогатне материнство є методом допоміжної репродукції, за якого жінка виношує дитину для іншої особи або пари, які після народження визнаються законними батьками новонародженої дитини.

Існує два різних типи сурогатного материнства: традиційне сурогатне материнство та гестаційне сурогатне материнство. Традиційне сурогатне материнство передбачає запліднення яйцеклітини сурогатної матері репродуктивним матеріалом від передбачуваного батька або донора за допомогою штучного запліднення. Гестаційне сурогатне материнство передбачає виношування сурогатною матір'ю дитини, яка була зачата шляхом екстракорпорального запліднення, за якого ембріон створюється за допомогою репродуктивного матеріалу попередньо визначених батьків або донорів, а потім переноситься в матку сурогатної матері. Послуги із сурогатного материнства передбачають отримання сурогатною матір'ю певної компенсації за свої послуги та відповідну медичну компенсацію за медичні витрати.

Найбільш поширеним сьогодні є гестаційне сурогатне материнство, за якого сурогатна мати не має генетичного зв'язку з дитиною – ембріон формується з біоматеріалу батьків або донорів і імплантується жінці, яка виношує плід.

В Україні, де ця практика є юридично дозволеною, виникає низка

суттєвих правових та етичних питань [1]. Центральне з них – чи дійсно сурогатне материнство є реалізацією репродуктивних прав, чи радше способом комерціалізації людського тіла та репродуктивної функції жінки.

Зазначимо, що у своїй резолюції Європарламент не схвалив практику сурогатного материнства та політику Євросоюзу щодо цього. У матеріалах наголошується на необхідності заборони сурогатного материнства (включно з гестаційним сурогатним материнством) як єдиного способу припинення транскордонних послуг, що суперечать положенням національного законодавства окремих держав. Європейський парламент виклав причини законодавчої заборони сурогатного материнства, зокрема: сурогатне материнство передбачає продаж тіла жінки, яка виконує функції сурогатної матері; сурогатне материнство фактично є продажем дитини [2]; сурогатне материнство становить експлуатацію репродуктивних здібностей і використання жінки для задоволення інших осіб; сурогатне материнство не призначене для задоволення індивідуальних прав; сурогатне материнство посилює існуючу нерівність між жінками; регулювання сурогатного материнства створює нову форму торгівлі людьми; сурогатне материнство порушує права дітей та жінок, сприяє підтримці у суспільстві політики жорстокого ставлення до людей, пов'язаної з організацією людей першого та другого класів, створення дискримінаційного нерівного глобального порядку; репродуктивні права можуть бути задоволені способами, що не передбачають експлуатації або перетворення жінок і дітей на товар [3].

Отже, важливо акцентувати на ризиках порушення принципу людської гідності, коли жінка розглядається як «носіє послуги», а дитина – як «кінцевий продукт» контракту. Практика комерційного сурогатного материнства часто експлуатує соціально вразливі категорії жінок, для яких така участь є вимушеним економічним рішенням [4]. У цьому контексті право на репродуктивний вибір одних осіб потенційно реалізується за рахунок обмеження автономії та добробуту інших.

Також треба відмітити правову неврегульованість важливих аспектів: долі дитини у випадку відмови замовників, юридичної відповідальності сторін у разі ускладнень або розірвання договору, а також психологічного стану сурогатної матері після пологів. Існує очевидна потреба у глибшому аналізі відповідності цієї практики міжнародним стандартам захисту прав людини, зокрема Конвенції про права дитини (1990) та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950).

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що незважаючи на часту аргументацію про «репродуктивну свободу», сурогатне материнство становить потенційну загрозу для цілісності концепції прав людини. Воно ставить у конфлікт основоположні цінності: гідність, тілесну автономію, добробут дитини та соціальну справедливість. Наявна законодавча база в Україні не враховує цієї складності, обмежуючись формальним регулюванням договірних відносин. У цьому контексті необхідно переглянути підходи до

правового регулювання сурогатного материнства. Доцільним кроком є запровадження мораторію на комерційне сурогатне материнство до моменту розробки етичних стандартів, що гарантуватимуть захист прав усіх учасників, особливо сурогатних матерів та дітей. Альтернативним шляхом реалізації права на батьківство може стати розвиток інституту усиновлення, що відповідає як правам дитини, так і потребам суспільства у справедливому балансі інтересів. Оскільки захист репродуктивних прав не повинен зводитися лише до задоволення бажання мати дитину – він має відбуватися у межах цілісної концепції прав людини, з урахуванням гідності, свободи та недоторканності кожної особи.

1. Nalyvaiko L., Pryputen D., Verba I., Lebedieva Y., Chepik-Trehubenko O. The European Convention on Human Rights and the Practice of the ECtHR in the Field of Gestational Surrogacy. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2023. Vol. 6. No. 2. S. 206–2019. URL: <https://doi.org/10.33327/ajee-18-6.2-n000203>

2. Lamberton E. Lessons from Ukraine: Shifting International Surrogacy Policy to Protect Women and Children. *Journal of Public and International Affairs*. URL: <https://jpia.princeton.edu/news/lessons-ukraine-shifting-international-surrogacy-policy-protect-women-and-children>

3. Report of the Special Rapporteur on the Sale and Sexual Exploitation of Children, including Child Prostitution, Child Pornography and Other Child Sexual Abuse Material : note / by the Secretariat. United Nations and Human Rights Council, 2018. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/1473378?v=pdf>

4. European Parliament resolution of 17 December 2015 on the Annual Report on Human Rights and Democracy in the World 2014 and the European Union's policy on the matter: no. 2015/2229(INI). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0470_EN.html

Олена Лопасва

старший викладач кафедри

вогневої підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ

У сучасних умовах забезпечення громадського порядку та безпеки людей і громадян є одним із ключових завдань, що ставлять перед собою правоохоронні органи України. Застосування (використання) вогнепальної зброї поліцейськими є крайнім та досить небезпечним для людей та самого поліцейського заходом, який потребує чіткої правової регламентації та